

становлення й розвитку англійської мови від давньоанглійської до ранньоніовоанглійської. Причини такої зміни, однак, можуть бути не стільки інтралінгвістичними, скільки екстралінгвістичними, зважаючи на характер літературних пам'яток, на основі яких компілювалися досліджувані нами словники. Окрім того, цікавим є факт, що більшість середньоанглійських вигуків є вторинними за походженням, що можна пояснити популярним на той час явищем запозичення, оскільки із 84 вторинних СА вигуків 57 були запозиченими, з яких 22 вигуки походять із французької мови.

Таблиця 1

Кількісне співвідношення вигуків англійської мови у діахронічному розвитку

Вигуки \ Період	ДА	СА	РНА
первинні	29	69	150
вторинні	10	84	96
Разом	39	153	246

Можна зробити висновок, що давньоанглійські, середньоанглійські та ранньоніовоанглійські вигуки є автономними лексико-граматичними одиницями, які служать мовними засобами вираження емоцій мовця. Вигуки різних періодів мають різні джерела походження і поділяються на первинні й вторинні. Здебільшого виокремлені вигуки є однослівними, що підтверджує їх лаконічність.

У подальшій перспективі вбачаємо необхідність визначити частотність вживання давньоанглійських, середньоанглійських та ранньоніовоанглійських вигуків у текстах досліджуваних періодів з метою верифікації даних, наведених у згаданих словниках.

Література

Левицький В. В. Основи германістики / В. В. Левицький. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 528 с. – Предм. показ.: С. 497–504; біблогр.: С. 505–527. Рассел Б. Человеческое познание, его сфера и границы / Б. Рассел. – М.: Изд-во иностр. лит., 1957. – 556 с. Стивенсон Ч. Некоторые прагматические аспекты значения / Ч. Стивенсон // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 16: Лингвистическая прагматика: Сборник / [Общ ред. Е. В. Падучева]. – М.: Прогресс, 1985. – С. 129–154. Шведова Н. Ю. Междометие как грамматически значимый элемент предложения / Н. Ю. Шведова // Вопросы языкознания. – 1957. – №1. – С. 87–90. Шевченко И. С. Историческая динамика прагматики предложения: английское вопросительное предложение 16–20 вв.: [монография] / Ирина Семеновна Шевченко. – Харьков: Константа, 1998. – 168 с. Якобсон Р. Лингвистика и поэтика // Структурализм: «за» и «против»: Сборник статей / [под ред. Е. Я. Басина и М. Я. Полякова]. – М.: Прогресс, 1975. – С. 193–230. Ameka, F. Interjections: The universal yet neglected part of speech / F. Ameka // Journal of Pragmatics. – 1992. – № 18. – P. 101–118. Trask, R. L. A Dictionary of Grammatical Terms in Linguistics / R. L. Trask. – London: Routledge, 1993. – 352 p. Wharton, T. Interjections, language and “showing-saying” continuum / T. Wharton // Pragmatics and Cognition. – 2003. – № 11 (1). – P. 39–91.

УДК 811.111

КИСЕЛЮК Н. П.

(Луцький національний технічний університет)

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

У статті розглядаються основні характеристики екологічного дискурсу та комунікативні стратегії, за допомогою яких здійснюється вплив на адресата в екологічному дискурсі.

Ключові слова: еколінгвістика, екологічний дискурс, комунікативні стратегії, стратегія переконування, стратегія комунікативного тиску.

Киселюк Н. П. Лингвистические особенности экологического дискурса (на материале английского языка). В статье рассматриваются основные характеристики экологического дискурса, а также коммуникативные стратегии, с помощью которых осуществляется влияние на адресата в экологическом дискурсе.

Ключевые слова: эколингвистика, экологический дискурс, коммуникативные стратегии, стратегия убеждения, стратегия коммуникативного давления.

Kyselyuk N. P. Linguistic Peculiarities of Ecological Discourse (on the material of English language). The article deals with the main characteristics of ecological discourse and communicative strategies influencing addressee in ecological discourse.

Key words: ecolinguistics, ecological discourse, communicative strategies, persuading strategy, strategy of communicative pressing.

Одним із принципів сучасної лінгвістики є принцип експансіонізму, що передбачає впровадження до лінгвістики теоретичного доробку, понятійного апарату, методів і методик інших наук. Результатом цього є виникнення маргінальних наук, таких як соціолінгвістика, психолінгвістика, лінгвокультурологія, лінгвістична психологія тощо [Жуковська 2011, с. 66]. Саме так, на стику лінгвістики та екології, виникла нова галузь мовознавства – еколінгвістика, яка набула значного розвитку в контексті сучасної парадигми мовознавчих досліджень. Останнім часом особливої ваги у мовознавчих дослідженнях набувають наукові розвідки, присвячені виявленню законів, правил та принципів, що є спільними і для екології, і для мови та вивченню ролі мови у вирішенні нагальних екологічних проблем.

Екологія мови залежить від людей, які цю мову вивчають, користуються та передають іншим [Іванова 2007, с. 42]. А після публікації статті М. Холлідея “New Ways of Meaning” значно зріс інтерес вчених до ролі, яку відіграє мова у вирішенні екологічних питань та проблем навколишнього світу [Haarmann 1986, p. 43].

Підставами для виділення комунікації в природоохоронній сфері в окремий тип дискурсу є наступні екстра- та внутрішньолінгвістичні критерії: актуальність екологічної тематики; зростання уваги, що приділяється проблемам довкілля на усіх рівнях суспільства; поповнення екологічного глосарію; виникнення особливих екологічних аксіологічних одиниць; наявність окремих моделей спілкування, що зумовлюють використання певних комунікативних стратегій в конкретних комунікативних ситуаціях; екологічна коректність, яка є основою екологічного дискурсу.

Інтерес до вивчення лінгвокогнітивних особливостей екологічного дискурсу зумовлений необхідністю дослідження позамовних факторів, що безпосередньо чи опосередковано впливають на комунікацію та зумовлюють її особливості. **Мета** нашого дослідження – розглянути принципи організації екологічного дискурсу як лінгвокогнітивного явища. Поставлена мета передбачає розв’язання наступних **завдань**: визначити основні характеристики екологічного дискурсу; проаналізувати шляхи мовного оформлення понять, що становлять семантичну базу екологічного дискурсу; розглянути засоби реалізації комунікативних стратегій в екологічному дискурсі, за допомогою яких здійснюється вплив на адресата в екологічному дискурсі.

Еколінгвістика тому й називається екологічною лінгвістикою, що прагне до очищення навколишнього середовища суто лінгвістичними засобами. Адже розумне людське слово може багато чого досягти, багато чого виправити, змінити і направити на користь усього людства [Іванова 2007, с. 47]. Слідом за І. О. Розмаріцою, екологічний дискурс ми визначаємо як сукупність вербальних та невербальних комунікативних актів, що використовуються для вербалізації знань про довкілля для впливу на суспільну думку [Розмаріца 2004, с. 6].

Цей різновид дискурсу реалізується в усній та писемній формах. До усної форми екологічного дискурсу належать публічні виступи на конференціях, семінарах, інтерв’ю на радіо та телебаченні, прес-конференції, екологічні теле- та радіопередачі, ролики екологічної реклами тощо. До писемної форми екологічного дискурсу можна віднести різноманітні публікації, статті в журналах та газетах, доповіді, екологічні плакати і багато іншого.

Поряд з цим екологічний дискурс вирізняється широким використанням невербальних компонентів спілкування, параграфеміки, кольорового символізму – ця риса наближає комунікацію в сфері екології до рекламного дискурсу. Принципи екологічної коректності відіграють важливу роль при організації спілкування у природоохоронній сфері [Полухін 2009, с. 66]. Намагання науковців розв’язати “етичне питання” в лінгвістиці – тобто використовувати мову з метою досягнення співпраці та взаєморозуміння, а не конфронтації та конфлікту – сприяли виникненню екологічно та політично коректної лексики.

Характерною ознакою текстів на екологічну тематику є намагання уникнути етноцентризмів, пов’язаних із стереотипами західноєвропейського мислення. Так, наприклад, активісти екологічного руху, підкреслюючи свою повагу до біологічного та культурного

різноманіття, у термінах на позначення небілого населення США свідомо уникають посилення на колір шкіри. Для пом'якшення расової й етнічної дискримінації, слово “black” “чорношкірий” замінюється на “чорний американець африканського походження / афроамериканець” “*African American / Afro-American*”, а замість “Indian” – “індіанець” вживається “*Indigenous Person*” – представник корінного населення.

Аналіз текстів на екологічну тематику свідчить про те, що мовна категоризація світу є антропоцентричною – вона описує навколишнє середовище з точки зору людини, причому акцент здебільшого ставиться на корисності об'єктів, що існують у світі, для людини. На думку І. О. Розмаріці основними проявами антропоцентризму в мові є: 1) номінація за характером використання, 2) дистанціювання та 3) використання евфемізмів [Розмаріца 2004, с. 8].

Механізм номінації за характером використання оцінює предмети та явища з позиції їх цільового використання людиною. Прикладом цього є велика кількість атрибутивних словосполучень, які позначають об'єкти живої та неживої природи: *bird house, apartment house, country house, dwelling house, garden house, guest house, opera house, single family house; lap dog, bench dog, deer dog, bird dog etc.*

Сутність механізму дистанціювання полягає в наданні різних номінацій однаковим діям, пов'язаним з життєдіяльністю людини та життєдіяльністю тварин і рослин. У такий спосіб людина тримає рослини та тварин на певній дистанції від себе, стверджуючи завдяки мові своє панівне становище на планеті. Так, в англійській мові для позначення стану “сон, сонливість”, у якому перебуває людина, використовуються іменники “*sleep, dream, nap, drowsiness, somnolence*”, в той час як той самий стан тваринабо рослин передається іменниками “*dormancy, wintering, hibernation, quiescence*”. У людей дія, пов'язана з поглинанням рідини позначається дієсловом “пити” – англійським “*drink*”, тоді як та сама дія для рослин репрезентується дієсловами “*absorbe, imbibe, consume*”.

Ще одним проявом антропоцентричності мови є використання евфемізмів замість слів, що позначають смерть рослин та тварин або страждання останніх. Насамперед одиниці на позначення продуктів харчування, предметів і речовин, для створення яких людина використовує *Processed Animal Carcasses* – перероблені скелети тварин (м'ясо), *Processed Tree Carcasses* – перероблені стовбури дерев (папір). У середовищі захисників прав тварин з'явився термін *Stolen Products* – крадені продукти на позначення продуктів життєдіяльності тварин, які людина використовує для власних потреб (мед, молоко, яйця, шерсть). Їм протиставляються *Cruelty-Free Products*, при виробництві яких не було знищено чи обмежено в правах живі істоти. Створенню таких одиниць сприяє прагнення підкреслити споживацьке ставлення людини до природи та інших живих істот, адже прихильники екологічної коректності прагнуть підкреслити рівноправність людини та інших живих істот, що зумовило появу термінів *Human Animal* (тварина людського роду), *Non-Human Animal* (тварина, що не належить до людського роду).

У будь-якому дискурсі є важливим вибір адресантом стратегій та засобів аргументації, які зможуть у найкращий спосіб представити релевантну інформацію у відповідності із жанром та з урахуванням невербальних факторів комунікації.

Аналіз матеріалу показав, що у сфері екологічного спілкування найзагальнішими стратегіями, використаними для досягнення комунікативної мети, є стратегія переконування та стратегія тиску. Вибір відповідної стратегії базується на характері комунікативної ситуації, статусної мотивації, рівні когнітивного та аксіологічного дисонансу, ступені полярності інтересів та стадії розвитку конфлікту між партнерами по комунікації.

Стратегія переконування передбачає виконання наступних умов: 1) наявність у адресата можливості самостійно за власним бажанням приймати рішення, або виконувати ту чи іншу дію; 2) дія, очікувана від адресата як результат переконування, повинна трактуватись ним як корисна для нього самого дія; 3) у адресата має бути можливість свідомо прийняти ті чи інші оцінки та здійснити певну дію. Аргументативні тактики базуються як на раціональних, так і на емоційних переконаннях, які апелюють до цінностей адресата. Наприклад:

A pulp-and-paper factory was built on the shores of Lake Baikal. As a result, because of the water pollution, the world's purest water has been spoiled. The whole ecological system of the lake has changed greatly. Some organisms that can be found only in Lake Baikal are disappearing, trees are dying from soot and gas emissions from the factories.

That's why scientists, writers, and other people put the problem of Lake Baikal into the press, to public bodies, and the government [Environmental Problems].

Як видно з наведеного прикладу, збіг інтересів комунікантів зумовив використання природозахисниками стратегії переконування у їхній апеляції до громадськості.

Конфлікт інтересів між комерційними компаніями, органами влади, що їх підтримують, та екологічними організаціями зумовлює використання останніми стратегії тиску. Стратегія комунікативного тиску реалізується у тактиках: 1) припису, 2) наказу, 3) погрози, 4) звинувачення, 5) інвективності, 6) “створення образу ворога”, 7) дистанціювання. Модель, в якій громадські організації виступають в ролі адресанта, а комерційні компанії – в ролі адресата, характеризується конфліктним перебігом спілкування через несумісність інтересів партнерів по комунікації. Це зумовлює переважне використання засобів, що мають негативну конотацію та виражають негативну оцінку. Метою вибору подібних мовних засобів часто є не логічне обґрунтування або доказовість, а вплив на емоції адресата. Наприклад:

Was it when Chancellor George Osborne called us the [environmental Taliban](#)? When he announced he wanted to build 40 new gas-fired power stations and turn the UK into a “gas hub”? When he was revealed in our [undercover investigation](#) as trying to dismantle the Climate Change Act? When he rolled out the red carpet for [fracking companies across England](#)? Or when he vetoed a 2030 goal in the Energy Bill for carbon free electricity? Don't let all your amazing work be undone. The climate - and Britain - needs you [Battle for Britain].

Отже, відповідно до вищесказаного, основними рисами екологічного дискурсу слід вважати: аргументативний характер дискурсу, головною метою якого є перетворення знань про навколишнє середовище на компонент масового знання; здатність утворювати словосполучення, що концептуально належать як до екології, так і до інших сфер життєдіяльності людини, завдяки комплексності позначуваних понять. Основними стратегіями комунікативного впливу на адресата в екологічному дискурсі є стратегія переконування та стратегія тиску. Зважаючи на пильну увагу сучасних мовознавців до вивчення проблем еколінгвістики, вважаємо перспективним провести детальний аналіз концептів, притаманних екологічному дискурсу.

Література

Жуковська В. В. Еколінгвістика: становлення та основні напрями досліджень / В. В. Жуковська // Науковий вісник ВНУ. Серія “Філологічні науки”. – Луцьк: Вежа. – Вип. 7. – 2011. – С. 66-69. Іванова Е. В. Цели, задачи и проблемы эколингвистики / Е. В. Иванова // Прагматический аспект коммуникативной лингвистики и стилистики: сб. науч. трудов. – Челябинск: Изд-во ИИУМЦ “Образование”, 2007. – С. 41-47. Полухин А. А. Современное языкознание и экологическое мышление / А. А. Полухин // Опыт – 2008 : Сборник научных работ преподавателей и студентов факультета филологии: Научное издание / Сост. Н. М. Димитрова. – СПб.: РИОГПА, 2009. – С. 65-73. Розмаріца І. О. Лінгвокогнітивні особливості комунікації у сфері екології (на матеріалі сучасної англійської мови): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 “Германські мови” / І. О. Розмаріца. – Київ, 2004. – 20 с. *Battle for Britain*. – Mode of access : greenpeace.org.uk/blog/climate/battle-britain-has-begun-20130212. Naarmann H. Language in ethnicity: a view of basic ecological relations / H. Naarmann. – Berlin, 1986. – 286 p. *Environmental Problems*. – Mode of access : http://nstu.ucoz.ru/load/environmental_problems/1-1-0-277.

УДК 801.8: 81'42: 81'221: 81'374.73

КОПЧАК М.М.

(Львівський національний університет імені Івана Франка)

ФУНКЦІЙНЕ ПОЛЕ МОВЛЕНЬОВОГО ЕТИКЕТУ У СИНЕРГІЇ ТЕКСТУ ТА ДИСКУРСУ

У статті розкрито сутність основних функцій мовленнєвого етикету, а також виокремлено його спеціалізовані функції, виявлені на основі аналізу функціонування мовленнєвого етикету та його одиниць у синергії художнього тексту та дискурсу постмодернізму.

Ключові слова: мовленнєвий етикет, одиниці мовленнєвого етикету, функція, персонаж, текст, дискурс.

Копчак М.М. Функциональное поле речевого этикета в синергии текста и дискурса. В статье раскрыта сущность основных функций речевого этикета, а также выделены специализированные функции, выявленные на основе анализа функционирования речевого этикета и его единиц в синергии художественного текста и дискурса постмодернизма.

Ключевые слова: речевой этикет, единицы речевого этикета, функция, персонаж, текст, дискурс